

ส้มป่อย

ชื่อวิทยาศาสตร์	: <i>Acacia rugata</i> Merr.
ชื่อภาษาอังกฤษ	: -
ชื่ออื่นๆ	: ส้มขอน (ไทยใหญ่-แม่ฮ่องสอน) ส้มปอน (จันทบุรี) ส้มพอติ (อีสาน)
วงศ์	: MIMOSACEAE

ลักษณะพืช

ไม้พุ่ม เลื้อย มีหนามตามลำต้น กิ่ง ก้าน และใบ
ใบ ประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงสลับ ยาว 7-20 เซนติเมตร ใบย่อยรูปขอบขนาน
ขนาดเล็ก ปลายและโคนมน เล็กกว่าใบมะขามไทย

ดอกและช่อ ออกที่ซอกใบ เป็นช่อกลม กลีบดอกเป็นหลอด สีขาว ช่อกลมเป็นพู่
เหมือนดอกกระถิน

ผล เป็นฝักแบน สีน้ำตาลดำ ผิวขรุขระ ขอบมักเป็นคลื่น

ส้มป่อยเกิดตามที่รกร้างว่างเปล่า ชายป่า ป่าละเมาะทั่วไป ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ
จะพบส้มป่อยพาดพันอยู่กับไม้อื่นๆ

การปลูกและขยายพันธุ์

การขยายพันธุ์ส้มป่อยสามารถทำได้โดยการปักชำกิ่งและการเพาะเมล็ด โดยสามารถเก็บ
เมล็ดได้ในช่วงฤดูหนาว การปลูกอาจตั้งค้างหรือไม่ก็ได้ ส้มป่อยทนแล้งดี แต่ไม่ทนต่อสภาพน้ำท่วมขัง

การใช้ประโยชน์

ใบ : รสเปรี้ยวฝาดร้อนเล็กน้อย ต้มดื่มถ่ายเสมหะ ถ่ายระดูขาว แก้บิด แก้โรคตา
ตำประคบให้เส้นเอ็นอ่อน ยอดอ่อนใส่น้ำมันพืชเล็กน้อยหมกไฟพออุ่น นำไปพอกช่วยแก้พิษฝีได้

ดอก : รสเปรี้ยวฝาด มัน แก้เส้นเอ็นพิการให้สมบูรณ์

ฝัก : รสเปรี้ยว ต้มหรืออบดับประทาน เป็นยาถ่าย ขับเสมหะ แก้ไอ แก้ไขเจ็บสัน

ต้มเอาน้ำใช้สระผมแก้รังแค และบำรุงผม ฝักสั้มป่อย 3-7 ข้อต้ม น้ำ อาบตอนเย็น
มักอาบก่อนกำหนดตลอด 2-3 วัน แต่ห้ามอาบมากไปจะทำให้รู้สึกร้อน

ราก : รสขมแก้ไข้

เมล็ด บดละเอียด ใช้เป่าจมูกทำให้จาม

สั้มป่อยเป็นไม้มงคลของชาวไทย กำหนดปลูกในทิศเหนือ ชาวเหนือใช้สั้มป่อยใน
พิธีกรรมและประเพณีท้องถิ่นมายาวนาน ฝักสั้มป่อยอังไฟพอเหลือง แชน้ำ และนำน้ำไปทำน้ำมันต์
ในพิธีสงกรานต์ชาวเหนือใช้ฝักสั้มป่อยผสมกับขมิ้น ดอกคำฝอย ดอกสารภี แชน้ำ เรียกว่าขมิ้น
สั้มป่อยนำไปสรงพระพุทธรูป และรดน้ำคำหัวผู้เฒ่า เป็นการแสดงความเคารพและขอขมา

ยอดสั้มป่อยใช้เป็นอาหารได้

น้ำของฝักสั้มป่อยใช้ขัดล้างเครื่องเงิน เครื่องทอง

เปลือกต้น ให้สีน้ำตาลและสีเขียว ใช้ประโยชน์ในการย้อมผ้า ย้อมแห และอวน

สารสำคัญ

ฝักสั้มป่อยมีสารกลุ่มซาโปนิน (Saponin) สูงถึง 20.8 % ซึ่งถ้าดีกับน้ำจะเกิดฟองที่
คงทนมาก ฝักสั้มป่อยมีฤทธิ์เป็นกรดอ่อนๆ สารสกัดจากสั้มป่อยมีคุณสมบัติเป็นสารชำระล้าง
(cleansers) นำมาใช้ในผลิตภัณฑ์แชมพูสระผม ร่วมกับมะคำดีควาย

การตลาด

- ยอดสั้มป่อย จำหน่ายเป็นผักพื้นบ้านทางภาคเหนือ
- ผลิตภัณฑ์สั้มป่อย ได้แก่ ผลิตภัณฑ์แชมพูสั้มป่อย